

Kiss Roland

Az új japán védelempolitika (I.)

Japán „normalizálódó” – a pacifizmustól és önvédelemtől a nemzeti szuverenitás védelme, a proaktív nemzetközi szerepvállalás és a válságkezelés felé eltolódó – védelempolitikája 2014-ben látványos átalakuláson ment keresztül. Az ország védelempolitikájának csúcsszerveként Nemzetbiztonsági Tanácsot állítottak fel, 2010 után új Védelmi Irányelveket fogadtak el, majd Japán történetének első Nemzeti Biztonsági Stratégiáját. Mindez alapjaiban változtat a fegyveres erő (esetleges) használatához fűződő, több évtizedes japán politikai és társadalmi hagyományokon, és az Önvédelmi Erők fejlesztésének is új jövőképet teremt. Az elemzés a japán védelempolitika közelmúltjának és jelenének értelmezése és értékelése, amelyet hamarosan – a második részben – az Önvédelmi Erők fejlesztési irányainak konkrét bemutatása követ majd.

A pacifizmustól a realizmusig

A II. világháborút követő új japán pacifista alkotmány 9. cikkelyében az ország lemondott a háború jogáról; eszerint a katonai erőt csak önvédelemre, fegyveres támadás esetén lehet alkalmazni, és Japán nem rendelkezhet offenzív képességekkel. Ezzel párhuzamosan az alkotmány megtiltotta a tömegpusztító és offenzív fegyverek, így például a stratégiai bombázók és repülőgép-hordozók birtoklását. Kijelentették, hogy csak a védelem szempontjából szükséges minimális erőt tartják fenn, nem válnak katonai hatalommá, tartják magukat a „három nemhez”¹ nukleáris ügyekben, és biztosítják a civil kontrollt.² A védelempolitikát pedig a Josida-doktrína szellemében tulajdonképpen kiszervezték az immár legfőbb szövetséges Egyesült Államoknak, azaz Amerika felel a védelemért, míg Japán a gazdaságfejlesztésre koncentrált.³ Tokió ezáltal rövidesen a világ egyik legvirágzóbb és legfejlettebb gazdaságát építette fel, majd a hidegháború végével a szovjet invázió veszélye is elhárult.

Ám a viharfelhők csak ideig-óráig oszlottak el a Távols-Keleten, a nagyobb nemzetközi szerepvállalásra és a pacifista védelmi irányelvek felülvizsgálatára az új évezred első évtizedére egyre nagyobb igény mutatkozott, jóllehet a változás csak nagyon lassan indult el. Biztonságpolitikai szempontból Japánnak szembe kellett néznie a terrorizmussal (belföldön és külföldön), a bukott államokkal, konfliktusokkal terhelt régiókkal (például a Perzsa-öböl térségében, ahonnan a japán kőolaj 73,4%-át importálják),⁴ a kalózkodással a tengeri kereskedelmi utak mentén (Délkelet-Ázsia, majd Afrika vizein), illetve az egyre agresszívabb és kiszámíthatatlanabb, a Szovjetuniót túlélő észak-koreai kommunista diktatúrával, Észak-Koreával. Arról nem is beszélve, hogy a japán gazdaság növekedése is

1 Nem gyártnak, nem birtokolnak és nem engedik, hogy az ország területére hozzanak atomfegyvert.

2 Defense of Japan 2014. Ministry of Defense, 2014. 119–121. o.

3 Hardy, James: Japan's new dawn. *Jane's Defense Weekly*, 2014. 11. 12. 25. o.

4 BP Statistical Review of World Energy June 2014. Pureprint Group Limited. 2014. 18. o.

egyre inkább lelassult, illetve az ország földrajzi fekvése folytán a természeti katasztrófák (tájfúnok, földrengések, cunamik) állandó közvetlen veszélyt jelentenek.

A 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően, októberben a japán országgyűlés antiterrorista törvényt fogadott el, amely lehetővé tette, hogy a japán haditengerészet hajóiról tankolják újra az Indiai-óceánon tevékenykedő amerikai hadihajókat. A japán katonák részt vettek az afganisztáni és iraki újjáépítésben is.⁵ Az egyre nagyobb nemzetközi szerepvállalást jelezte a 2009-ben elfogadott kalózkodás elleni törvény,⁶ válaszul a szomáliai kalóztevékenység fokozódására, s ettől kezdve már a japán haditengerészet is elláthatott kísérőfeladatokat a fenyegetett vízi utakon.⁷ Ennél jóval közvetlenebbül hatott a szigetországra, hogy 2006. október 9-én Észak-Korea felrobbantotta első atombombáját,⁸ amelyet több ballisztikus rakétakísérlet követett, illetve újabb nukleáris kísérletekre került sor. 2013 tavaszán pedig Phenjan kinyilvánította, hogy fenntartja jogát a preemptív atomcsapásra, japán városokat is megnevezve konkrét lehetséges célpontokként.⁹

A legtöbb aggodalmat azonban manapság a felemelkedő Kína okozza egyre növekvő katonai képességeivel. Kínával kapcsolatban a japán álláspont 2010-ben kezdett erőteljesen változni, amikor a japán parti őrség letartóztatta egy, a vitatott hovatarozású Szenkaku-szigetek¹⁰ közelében a hajójuknak ütköző kínai halászhajó kapitányát. Válaszul Kínában Japán-ellenes tömegtüntetések kezdődtek a kapitány elengedéséért, Peking pedig nem tett semmit, hogy csillapítsa a felbőszült tüntetőket, sőt még a ritka földfémek Japánba irányuló exportját is leállította. 2012-ben ismét felforrósodott a hangulat a Szenkaku-szigetek körül,¹¹ amikor a Noda-kormány három szigetet megvásárolt egy japán vállalkozótól, bízva abban, hogy ezzel megoldja a tulajdonvitát. Ám a következő év elején több incidensre is sor került, kínai harci gépek repültek be a szigetek fölé, és egy esetben egy kínai hadihajó tűzvezető lokátora is befogott egy japán rombolót.¹² 2013 novemberében pedig Kína egyoldalúan kiterjesztette légi azonosítási zónáját a vitatott területek fölé.¹³

Napjainkra a kínai védelmi költségvetés már kétszerese a japánénak, és évente átlagosan 10%-kal növekszik.¹⁴ Emellett fejlett „kékvízi képességeket” (a világtengereken is alkalmazható hadiflottát) alakítanak ki, amelynek részeként szolgálatba állt az első kínai repülőgép-hordozó. Ez ugyan bevetésre még közel sem alkalmas, de már belefogtak az első hazai gyártású hordozó építésébe is.¹⁵ Fejlett rombolók, fregattok, továbbá különböző

5 Przystup, James J.: The US-Japan Alliance: Managing Expectations. In: Cronin, Patrick M. (ed.): *America's security role in a changing world*. Washington D.C., 2009, National Defense University Press, 265. o.

6 East Asian Strategic Review 2014. Tokió, 2014, National Institute for Defense Studies, 40. o.

7 Japan Maritime Self Defence Force: *Anti-piracy operations*. 2015. 02. 13.

8 East Asian Strategic Review 2010. Tokió, 2010, National Institute for Defense Studies, 74. o.

9 Defense of Japan 2014, 16. o.

10 A Szenkaku-/Tiaoju-szigetek a 19. század végén kerültek Japán fennhatóság alá, majd az amerikaiak szállták meg a II. világháború után, és csak 1972-ben kerültek vissza Japánhoz. Ekkortájt jelentős földgáz- és kőolajmezőket fedeztek fel a közelükben, aminek a hatására Kína és Tajvan is magáénak tulajdonította a lakhatásra alkalmatlan szigeteket. A térség területi vitáinak középpontjában egyébként is sokszor lakhatatlan sziklák állnak, ám birtoklásuk jogilag biztosítja a szigetek körüli kizárólagos gazdasági övezetben (200 mérföld sugarú körben) található javak kiaknázását.

11 Hardy, James: i. m. 24. o.

12 Kiss Roland: Szigetvita. *Aranysas*, 2013. 10. sz. 20–21. o.

13 Hardy, James: i. m. 25. o.

14 Uo. 25. o.

15 O'Connor, Sean: Local media: PLAN to field home grown carrier by 2017. *Jane's Defence Weekly*, 18 June 2014. 14. o.

nukleáris és dízel-elektromos tengeralattjárók is folyamatosan hadrendbe állnak, illetve a kínai deszantképessegek is dinamikusan növekednek. A légierő is rohamléptekkel fejlődik, folyamatosan nő a hazai gyártású, 4. generációs harci repülőgépek száma, továbbá két lopakodó prototípust is kifejlesztettek már, amelyek teljesen önálló fejlesztésnek tűnnek. Nem is beszélve arról, hogy nő a légideszant-képesség szempontjából kiemelten fontos tanker- és szállítóflotta, illetve fejlődnek korai előrejelző és irányító, valamint elektronikai hadviselési képességeik. Napjainkra pedig az Egyesült Államok után a Kínai Népköztársaságnak van a legtöbb pilóta nélküli repülőeszköze. Nem kisebb aggodalomra ad okot a kínai hozzáférést gátló/terület-megtagadó (*anti-access/area denial* – AA/AD) eszköztár, amelynek az a rendeltetése, hogy konfliktushelyzetben jelentősen korlátozzák vagy megakadályozzák az ellenfelek (elsősorban az amerikai erők) mozgás- és műveleti szabadságát a Csendes-óceán nyugati felén. Ennek legfőbb elemei a nagy hatótávolságú felszín-felszín (köztük hajó elleni) és föld-levegő rakétarendszerek, de ide tartoznak a műholdak elleni, illetve kiberhadviselési képességek is. Ezekkel az eszközökkel jelentős károkat okozhatnak az ellenséges bázisokban és flottakötelékekben akár a második szigetlánc¹⁶ vonaláig, a műholdak pusztításával gátolhatnak a felderítő és kommunikációs képességeket, illetve a kiberhadviselés révén még békeidőben is komoly károkat és fennakadásokat okozhatnak a polgári és katonai információs rendszerekben.

Nem utolsósorban pedig Oroszországgal is számolni kell, amellyel szintén vannak területi vitái Tokiónak, ráadásul az oroszok is elkezdtek mozgolódní a Távols-Keleten, és bejelentették, hogy megerősítik a vitatott Kuril-szigetek¹⁷ védelmét: SZ–300/400-as légvédelmirakéta-komplexumokat és P–800-as hajó elleni rakétákat telepítenek,¹⁸ továbbá fejlesztik a szigetek reptereit, hogy a jövőben SZU–35-ös vadász-, tengeralattjáró-vadász, valamint Il–76-os szállítógepeket is fogadhassanak és üzemeltethessenek.¹⁹ A japán félelmekeket mutatja, hogy 2014 nyarán Tokió is kérte Franciaországot, hogy ne adja el a Mistral osztályú helikopterhordozó deszanthajókat Oroszországnak, amelyekről tudvalevő volt, hogy a távol-keleti flotta is kap belőlük. Ezt akkor Párizs megtagadta,²⁰ később a súlyosbodó ukrainai helyzet és az erős nemzetközi nyomás miatt el is állt a szállítástól. Emellett az oroszok is előszeretettel tesztelik a japán légvédelem éberségét, 2013-ban összesen 810 alkalommal kellett a japán légierőnek kínai és orosz betolakodókra reagálnia, ez a szám a 2011-esnek közel a duplája.²¹

Nemzetbiztonsági Tanács és új Védelmi Irányelvek

A japán védelmi elvek újragondolása a 2012. december 26-án hivatalba lépő Abe Sinzō miniszterelnökre és kormányára (Liberális Demokrata Párt) várt, akiknek nem kevésbé

¹⁶ Japán főszigetek, Mariana-szigetek, Új-Guinea.

¹⁷ A II. világháború végén szovjet csapatok szállták meg a japán fennhatóság alatt álló szigetekeket, amelyeket azóta sem adtak vissza.

¹⁸ Ezek az eszközök szintén elég jelentős hozzáférést gátló/terület-megtagadó potenciállal rendelkeznek, tekintettel arra, hogy az SZ–300-as és SZ–400-as rakéták hatótávolságuk révén lefedik Hokkaidó légtérének északi felét.

¹⁹ Clements, Matthew – McDowall, Sarah: Kurilclaim. *Jane's Intelligence Review*, 2011 October, 30–32. o.

²⁰ Takahashi, Kosuke: Japan asks France to stop Mistrale sale to Russia. *Jane's Defense Weekly*, 6 August 2014. 17. o.

²¹ Hardy, James: i. m. 29. o.

fontos feladata, hogy ismét növekedő pályára állítsák az évek óta gyengélkedő gazdaságot is.²² A védelem kérdését egyébként igen érdekesen kezelték a szigetországban a világháborút követő időszakban, annak ellenére, hogy a japán Önvédelmi Erők (*Self Defense Forces* – *SDF*) ma is a világ egyik legfejlettebb és legerősebb hadereje. Például önálló Védelmi Minisztérium csak 2007-ben jött létre;²³ az alkotmány 9. cikkelye pedig még azt sem tette lehetővé, hogy a megtámadott szövetségeseknek segítséget nyújtsanak. Ezt Abe miniszterelnök 2014. májusi brüsszeli látogatásán a NATO Észak-atlanti Tanácsa előtt tartott beszédében ekképp értelmezte: „Ha egy amerikai Aegis rendszerű hadihajót, amely a Japánhoz közeli vizeken hajózik azzal a céllal, hogy lehetséges rakétatámadások ellen védjen minket, támadás éri, akkor az Önvédelmi Erők nem védhetik meg.”²⁴ A lépéskényszert jól mutatja, hogy 2013 végén adták ki az új Védelmi Irányelveket, holott az előző csak 2010-ben született. Tokió célja már nem az, hogy választ adjon a különböző felmerülő kihívásokra és veszélyekre, hanem alapvető változásokat hozzon a védelmi tervezésben, proaktívabb irányba terelje azt.²⁵

Ennek egyik fontos lépéseként 2013. november 16-án döntöttek a Nemzetbiztonsági Tanács felállításáról. Ezt amerikai mintára hozták létre (a közelmúltban egyébként az Egyesült Királyságban és Ausztráliában is felállítottak hasonló szervezetet), tagjai pedig a miniszterelnök, a kabinetfőnök, a védelmi és a külügyminiszter. A Nemzetbiztonsági Tanács a korábbi, „kilenc miniszter találkozásaként” is számon tartott Biztonsági Tanácsot váltja fel, és elsődleges dolga a nemzet biztonságát érintő kérdések megtárgyalása. Ugyanakkor a biztonság széles értelmezését alkalmazzák, így bár elsősorban katonai, politikai és diplomáciai kérdésekről van szó, gazdasági, energia-, élelmiszer- és természetierőforrás-ellátási biztonságokhoz kapcsolódó ügyekről is tárgyalnak, és a tanács feladata a válságkezelés is. A találkozókra átlagosan kéthetente kerül sor. A testület támogatására felállították a Nemzeti Biztonsági Titkárságot, amely az adminisztratív támogatás mellett gyűjti és rendszerezi az információkat és dokumentumokat a tanács számára, illetve részt vesz a nemzeti biztonság szempontjából létfontosságú politikák kialakításában és irányításában.²⁶ A tanács első döntése 2013 decemberében született, amikor arról határoztak, hogy a Dél-Szudánban szolgáló japán ENSZ-katonák 10 ezer darab 5,56 mm-es lőszer adnak át a dél-koreai békefenntartóknak, ugyanis utóbbiak heves tűzharcba keveredtek, és fogytán volt a lőszerük, a legközelebbi, NATO-űrméretű fegyverekkel felszerelt alakulat pedig történetesen a japán volt.²⁷

December 17-én pedig elfogadták az új „Nemzeti Védelmi Program Irányelveket a 2014-es költségvetési évre és az utánra”, együtt a „Középtávú Védelmi Program Irányelveit 2014–2018-ra” című dokumentummal. Előbbi a legfontosabb japán védelmi dokumentum, amelyből az elsőt 1976-ban adták ki, és azóta csak 1995-ben, 2004-ben és 2010-ben adták ki új irányelveket.²⁸ Az 1976-os egy klasszikus hidegháborús dokumentum volt,

22 East Asian Strategic Review 2014, 39–40. o.

23 *Ministry of Defense: About Ministry*. 2015. 02. 08.

24 Hardy, James: Strong constitution – Japan looks to reset its policy on self-defence. *Jane's Intelligence Review*, June/2014. 35. o.

25 East Asian Strategic Review 2014, 39–40. o.

26 Uo. 2014, 41–45.o.

27 Hardy, James: Japan's new dawn... i. m. 26. o.

28 East Asian Strategic Review 2014, 55–56. és 66. o.

amely totális kelet–nyugat szembenállásra és egy meginduló szovjet invázióra készült. Az 1995-ös már – az 1990-es évek termékeként – minimálisan szükséges védelmi erőt irányzott elő, amelynek fő feladatai a békeműveletekben és katasztrófaelhárításban való részvétel.²⁹ A 2004-es irányelvek az „új fenyegetésekre és változatos helyzetekre” adandó hatékony, rugalmas válaszadást hangsúlyozta, így például a ballisztikus rakéták elleni védelmet (az észak-koreai rakéta-program okán). Ez egyébként a hagyományos képességek – mint a páncélosok, a légi fölény kivívása vagy a tengeralattjárók elleni harc képessége – rovására ment. A probléma, ahogy fentebb láthattuk, az, hogy e területeken a manapság fő riválisnak számító Kína viszont rohamléptekben fejlődött. Később a kínai fejlődésre válaszul, felülvizsgálták az elképzelést a 2010-es irányelvekben.³⁰

A 2013-ban kiadott új irányelvekben Japán megfogalmazott 3 fő célja: megakadályozni, hogy a fenyegetések elérjék Japánt; stabilabb Ázsia–csendes-óceáni biztonsági környezet építése, javítva a nemzetközi biztonságot és biztosítva Japán fejlődését és virágzását; illetve hozzájárulni a globális békéhez és biztonsághoz. Ezeket a célokat Japán önerőből, valamint szövetségeseivel és más államokkal együttműködve akarja elérni. Az önerő terén aktívabban szerepet kíván vállalni a nemzetközi biztonság fenntartásában (például békeműveletek), fejleszteni kívánja hírszerző, felderítő, elemző és kiberhadviselési képességeit, továbbá egy rugalmasabb védelmi erőt hoz létre.³¹ Az új irányelvek a 2010-es elveket folytatják és gondolják tovább.³²

Japán biztonsági környezete

A 2014-es Védelmi Irányelvekben a stratégiai környezet bemutatásából több tényezőt érdemes kiemelnünk. A japán értékelés szerint nőtt az országok közötti egymásrautaltság, a világ egyre inkább többpólusúvá válik, Kína és India felemelkedik, az Egyesült Államok befolyása változik, de még tartósan vezető pozíciót tölt be. Nőtt a *szürke zónás*³³ szituációk száma, amelyek súlyosabb konfliktusokká eszkalálódhatnak. Észak-Korea jelentős katonai erőt tart fenn, aszimmetrikus képességeket, ballisztikus rakétákat és atomfegyvert fejleszt, miközben Kína növeli védelmi kiadásait és katonai képességeit, valamint hozzáférést gátló technológiákat fejleszt, míg céljai tisztázatlanok és nem átláthatóak. Éppen ezért bármely szereplővel szemben biztosítani kell a világűr és a kibertér szabad használatát. Eközben Kína tengeri és légi tevékenysége is nő a Kelet- és Dél-kínai-tengeren, megsértve japán területeket is. Oroszország is fejleszti katonai erejét, az Egyesült Államok pedig növeli jelenlétét a Csendes-óceánon. Japán számára létfontosságú a tengerek szabadságának fenntartása. A dokumentum szerint a hagyományos, nagy országok közötti háború esélye alacsony ugyan, de a biztonsági fenyegetések és kihívások száma nőtt, és a 2011-es Irányelvek óta Japán biztonsági környezete jelentősen romlott.³⁴

29 Defense of Japan 2014, 139–140. o.

30 East Asian Strategic Review 2014, 55–56. és 66. o.

31 National Defense Program Guidelines for FY 2011 and beyond. Security Council and the Cabinet, 2010, 1–10. o.

32 Hardy, James: Strong constitution... i. m. 37. o.

33 Olyan szituáció, amely már nem béke, de még nem is fegyveres konfliktus. A japánok jellemzően a szigetvitáknál szokták használni a kifejezést.

34 National Defense Program Guidelines for FY 2014 and beyond, 1–5. o.

Japán védelempolitikai percepciói és céljai

A japán védelempolitika alapjaként a Védelmi Irányelvek kiemelik, hogy Japán megerősíti mind védelmi, mind diplomáciai képességeit, hogy aktívabban, ahogy a dokumentum fogalmaz, „proaktívan” járuljon hozzá a békéhez (természetesen elsősorban az ázsiai csendes-óceáni térségben), amit mindenképp más államokkal együttműködésben, azaz multilaterális keretekben képzelnek el. Közülük is kiemelik az Egyesült Államokat mint legfőbb szövetségesüket, ám Tokió kész a jelenlegi bilaterális védelmi együttműködést más államokkal is bővíteni. Emellett Japán kiemeli, hogy – mint az egyetlen nemzet, amelyet atomtámadás ért – a legaktívabban hozzá kíván járulni a világ mentesítéséhez a nukleáris fegyverektől, illetve a kapcsolódó technológiák, mint a ballisztikus rakéták proliferációjának megállításához. Ellenben leszögezi azt is, hogy az amerikai nukleáris elrettentés és védőernyő pótolhatatlan Japán biztonsága szempontjából. Valószínűleg a szigetországban úgy gondolkoznak, hogy vágnak egy atomfegyvermentes világra, de ameddig ez nem teljesül, addig az amerikai nukleáris arzenál nyújtotta elrettentésről/védelemről sem mondanak le. Emellett olyan összhaderőnemi védelmi erőt kívánnak felépíteni, amelynek biztosítanak a megfelelő infrastruktúrát is, hogy maximálisan kihasználhassák képességeit.³⁵

Japán ugyanakkor saját erejéből is kész cselekedni, megakadályozni egyes szituációk kialakulását, illetve, ha már kialakult valamely konfliktus, hatékony és gyors választ adni rá, *összkormányzati megközelítést* alkalmazva, amelyben a Nemzetbiztonsági Tanács kapna döntő szerepet, mintegy „irányítótoronyként” szolgálva. A tervek szerint az összhaderőnemi védelmi erő kellően rugalmas és magas készenlétű lesz ahhoz, hogy a kialakuló változatos helyzetekre a megfelelő választ adhassa. A feladatok között megemlítik a japán emberek életének és javainak megóvását, az állami szuverenitás védelmét földön, vízen és levegőben, valamint a katasztrófák következményeinek felszámolását és japán polgárok külföldi evakuációját. A dokumentum kimondja, hogy a *szürke zónás* helyzetek megkövetelik az SDF hatékony válaszát. Ehhez javítani kívánják az összhaderőnemi, a hírszerző, megfigyelő és felderítő (*Intelligence, Surveillance, Reconnaissance – ISR*), valamint a légifőlény- és haditengerészeti képességeket. Biztosítják a szükséges felszerelést és kiképzést, s ennek eredményeként a „*Dinamikus Összhaderőnemi Védelmi Erő*” (*Dynamic Joint Defense Force – DJDF*) a legváltozatosabb feladatokat is hatékonyan hajthatja végre, s Japán védelmén túl aktívabb szerepet játszhat a katasztrófák felszámolásában és az ENSZ békeműveleteiben is.³⁶

Az amerikai–japán szövetséggel, amelyet Japán biztonsága szempontjából fontosabbnak ítélnék, mint valaha, a dokumentumban külön rész foglalkozik. Ennek megfelelően újra is értelmezik a szövetséget, hogy javítsák az együttműködést (többek közt a *szürke zónás* helyzetekben) és fokozzák elrettentő erejét, továbbá növeljék az amerikai–japán jelenlétet a Nyugat-Csendes-óceánon. A ma is meglévő közös tervezést, gyakorlatokat és kiképzéseket intenzívebbé tennék, míg az együttműködést növelnék a rakétavédelem, a válságreakálás, a kalózkodás elleni műveletek, a katasztrófaelhárítás, a békeműveletek, a

35 Uo. 5–6. o.

36 Uo. 7–8. o.

terroristaellenes műveletek terén, valamint a haditengerészeti, az űr- és kibervédelmi erők között. Emellett csökkenteni szeretnék az amerikai csapatok szigetországban tartózkodásának japán emberekre gyakorolt negatív hatását, de úgy, hogy ez a legkevésbé érintse az amerikai elrettentés hitelességét (a probléma Okinaván a legégetőbb).³⁷

Az amerikaiak mellett Japán más államokkal is együttműködne: a csendes-óceáni térségben Dél-Koreával és Ausztráliával mint szintén fontos amerikai szövetségesekkel; emellett trilaterális együttműködésben amerikai–japán–ausztrál és amerikai–japán–dél-koreai relációban. Ugyanakkor Kínával is eredményesebb együttműködésre törekszik az ország annak érdekében, hogy növeljék az egymás iránti bizalmat; továbbá az ASEAN-országokkal, valamint Oroszországgal, amellyel védelmi és külügyminiszteri találkozót, illetve közös gyakorlatokat és kiképzéseket is tartanának. Japán aktívabban részt kíván vállalni az ENSZ-műveletekben, hogy a globális biztonsági kihívásokra (például bukott államok, terrorizmus, tömegpusztító fegyverek terjedése, tengeri és világűr-kérdésekre) hatékonyabb választ adhasson, amihez a NATO-t és az Európai Uniót is partnernek tekinti, külön kiemelve az Egyesült Királyságot és Franciaországot.³⁸

A jövő védelmi ereje

A jövő védelmi erejének feladatai közé tartozik, hogy hatékony választ adjon a változatos helyzetekre. Tokió elfogadhatatlannak tartja a status quo erőszakos megváltoztatását, ezért gyors választ adnak az ilyen próbálkozásokra, beleértve a *szürke zónás* szituációkat is. Az SDF feladata, hogy biztosítsa Japán légi és tengeri védelmét, választ adjon a *távoli szigetek*³⁹ elleni támadásokra (invázió, légi és tengeri behatolás, rakétatámadások) légi és haditengerészeti fölénnyel, csapatok proaktív telepítésével, illetve szükség esetén a szigetek visszafoglalásával. Ugyanígy a japán területek elleni rakétatámadásokra, valamint különleges műveleti vagy gerillatevékenységre is megfelelően reagál (ám ezt nem fejtik ki részletesen). Mivel a hidegháborúban várt nagyméretű invázióknak az esélye jelenleg minimális, az SDF csak a legkisebb, szükséges erőket tartja fenn erre a feladatra, míg megerősíti légi és tengerészeti, gyorsreagálású, valamint hírszerző és felderítő képességeit. Az ISR-képességek javításához több pilóta nélküli eszközt terveznek beszerezni és alkalmazni, míg a hírszerzésnél erősítik a humán, nyílt forrású, rádióelektronikai, képalkotó és térinformatikai hírszerzési területeket, valamint az elemző-értékelő csoportokat. Növelik a légi és tengeri szállítókapacitást, együttműködve a civil szférával is. A vezetési és irányítási, kommunikációs rendszer fejlesztéséhez a három haderőnem összekötő tiszteket küld a fontosabb parancsnokságokra. Válaszol a világűrben és a kibertérben jelentkező fenyegetésekre, illetve részt vesz a katasztrófaelhárításban, amelyben a helyi kormányzati szervekkel és a civil szférával is együttműködik. Továbbá Japán részt vállal a stabilitás megteremtésében az ázsiai csendes-óceáni térségben, illetve a globális biztonsági problémák megoldásában. Ehhez közös gyakorlatokat és kiképzéseket tartana, országok közötti szakembercserékre kerülne sor a védelmi szférában, biztosítaná a tengerek szabad használatát,

37 Uo. 8–10. o.

38 National Defense Program Guidelines for FY 2014 and beyond, 10–13. o.

39 Azok a japán szigetek, amelyek nem tartoznak a japán főszigetek közé, azoktól messzebb helyezkednek el.

részt venne békeművelési együttműködésekben, és támogatja a fegyverzetkorlátozást és leszerelést is.⁴⁰ (E tevékenységek és általánosságban a haderőre vonatkozó elképzelések részletes bemutatására az elemzés következő részében kerül sor.)

Az SDF alapjai

A haderő fejlesztésére vonatkozó dokumentumokból jól láthatóan körvonalazódnak az Önvédelmi Erők jövőbeni képességei. Fejleszteni akarják a katonák kiképzését és oktatását, az infrastruktúrát és az egészségügyi ellátást. A védelmi beszerzések terén is racionalizálni akarnak, tekintettel arra, hogy az utóbbi években jelentős áremelkedés volt megfigyelhető, ezért vizsgálják a meglévő technológiák kettős (civil és katonai) használhatóságának lehetőségét, továbbá nemzetközileg is együttműködnének a védelmi programokban, hogy tovább csökkentsék a költségeket. Emellett olyan projektmenedzsment-rendszert állítanak fel, amely a legmegfelelőbb és költséghatékonyabb módon biztosítaná a szerződések megkötését és a fejlesztéseket egy adott termékkel kapcsolatban. A védelmi minisztérium támogatja a rövid és hosszú távú kutatás-fejlesztést.

A kormány tervei között szerepel, hogy felülvizsgálja a fegyverek, katonai felszerelések és technológiák exportját tiltó eddigi japán álláspontot.⁴¹ Ez azért is kifejezetten fontos, mert egyrészt a japán fegyveripar és technológia általánosságban nagyon magas minőségű, másrészt – mivel csak a saját fegyveres erőknek gyárthatnak – csak kis darabszám előállítására nyílik lehetőség. Ez pedig – kivetítve a fejlesztési költségekre, a profitigényre és elosztva a kis darabszámmal – azzal jár, hogy a japán fegyverek irreálisan drágák is. Egyes elemzések szerint a japán és amerikai vagy nyugat-európai fegyverek ára között háromszoros-tízszeres különbség is lehet.⁴² A külföldi piacokon a hazainál esetleg összességében jóval nagyobb megrendelések viszont már jelentősen mérsékelhetnék a költségeket. Például a japán haderő legújabb harckocsija, a Type 10 darabonként körülbelül 6,5 millió dollárba kerül, ami világszinten az egyik ledrágább harckocsivá teszi.⁴³ Jó példa a részben hazai fejlesztésű és gyártású Mitsubishi F-2 vadászbombázó, amely nem más, mint egy kicsit túlméretezett F-16-os, külsőre és képességeiben is nagyjából megegyezik az amerikai géppel. Darabára nagyjából 100 millió dollár környékén volt az 1990-es évek végén,⁴⁴ ez pedig egy F-16-os árának a sokszorosa (egy USAF F-16C/D 1998-ban 18,8 millió dollár volt.)⁴⁵

Az 1967-es exportkorlátozás szerint nem szállítanak kommunista országoknak, olyan országoknak, amelyek ENSZ-szankciók alatt állnak, illetve konfliktusban érintett országoknak (az Egyesült Államok kivétel), ezért csak az Egyesült Államokkal folyt fegyverkereskedelem. Most az első és utolsó kitétel is törölték, ezért például Vietnam is kaphat fegyvereket, amely a Fülöp-szigetekkel már többször akart hajókat vásárolni a japán parti őrségtől, illetve más haditengerészeti felszereléseket beszerezni. India már vásárolt US-2i

40 National Defense Program Guidelines for FY 2014 and beyond, 13–20. o.

41 National Defense Program Guidelines for FY 2014 and beyond, 24–28. o.

42 *Defense Budget*. globalSecurity.org, 2015. 02. 10.

43 Foss, Christopher F.: *IHS Jane's Land Warfare Platforms – Armoured Fighting Vehicles 2014–2015*. IHS Jane's, IHS Global Limited, 87. o.

44 Jackson, Paul: *Jane's All the World's Aircraft 2004–2005*. Jane's Information Group Inc. Alexandria, 332. o.

45 *F-16 Fighting Falcon*. af.mil, 2015. 02. 10.

tengeri járőr- és kutató-mentő repülőgépeket, de jó eséllyel pályázik Japán az ausztrál tengeralattjáró-tenderen is, ahol 10 darab Soryu osztályú dízel-elektromos egységre lehet megrendelése 22 milliárd dollár értékben. Emellett a szigetországi cégek beszállítók lehetnek az F-35-programban, továbbá az európai MBDA Meteor rakétáihoz is a Mitsubishi szállíthatja a keresőfejet. Katar is japán érzékelőket kaphat Patriot PAC-2-es légvédelmi rakétáihoz.⁴⁶

Az SDF otthon is növelné aktivitását, többek között javítva kapcsolatát a helyi önkormányzati szervekkel, valamint rendőri és tűzoltó erőivel, emellett vészhelyzet esetén az Önvédelmi Erők is részt vennének a betegek és sérültek szállításában. Szeretnék, ha az SDF álláspontja szélesebb körben eljutna az emberekhez, így jobban megérthetnék tevékenységüket otthon és külföldön. A védelmi minisztérium támogatná a védelmi szférával kapcsolatos oktatási intézményeket, illetve a partnerkapcsolatok fejlesztését az oktatási és kutatóintézetek között otthon és a tengerentúlon is. Ezzel párhuzamosan növelnék az összetartozás érzetét a minisztérium civil és egyenruhás állománya között is. Emellett folyamatosan felülvizsgálják a védelmi irányelveket, szükség esetén módosítanak rajtuk, s közben próbálják csökkenteni a növekvő kiadásokat.⁴⁷

Japán első Nemzeti Biztonsági Stratégiája

Láthattuk, hogy a Védelmi Irányelvek elsősorban a katonai erővel kapcsolatos teendőket, illetve tágabb értelemben is a katonai biztonságához köthető kérdéseket taglalták. Másrészt, ahogyan arról már volt szó, Tokióban is egyre inkább szélesebb spektrumában értelmezik a biztonságot, így a Nemzetbiztonsági Tanács által tárgyalt témák között is megjelenik a gazdaság, az energiaügyek és környezeti kérdések, amelyekben a katonai erő nem vagy csak igen speciális esetekben játszhat szerepet, ugyanakkor az ország biztonsága és jóléte szempontjából elengedhetetlen a kezelésük. Ezért a 2014-re és a következő évekre vonatkozó Nemzeti Védelmi Program Irányelvek és a 2014–2018-as Középtávú Védelmi Program mellett a Nemzetbiztonsági Tanács 2013-ban döntött az ország első Nemzeti Biztonsági Stratégiájának (NBS) elkészítéséről is, amelynek célja, hogy átfogóbb és teljesebb képet adjon a Japánt érintő biztonsági kihívásokról.⁴⁸

A 2013-as NBS a japán kormányzat fő feladataiként az ország biztonságának, békéjének és fennmaradásának biztosítását nevezi meg, amelyek összkormányzati megközelítést kívánnak, az érintett politikák kialakításában pedig a Nemzetbiztonsági Tanácsnak kell főszerepet játszania, mivel az ország biztonsági környezete romlik. A nemzetbiztonságát közvetlenül érintik a tengerrel, a világűrrel, a kibertérrel, a fejlesztési támogatásokkal és energiával kapcsolatos kérdések. Japán értékei között szerepel a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok, a jogbiztonság fenntartása, a s a dokumentum kiemeli, hogy Japánnak mint tengeri nemzetnek fontos a tengerek szabadsága. Tokió ezért aktív szerepet vállal az ázsiai csendes-óceáni térség békéjének és stabilitásának fenntartásában, együttműködve az Egyesült Államokkal és más országokkal. Ennek része, hogy Japán tevékenysége több

46 Hardy, James: Japan's new dawn... i. m. 28. o.

47 National Defense Program Guidelines for FY 2014 and beyond, 29–30. o.

48 East Asian Strategic Review 2014, 48–50. o.

ázsiai országban is gazdasági felvirágzáshoz és demokratizálódáshoz vezetett. Ugyanakkor Tokió kitart amellett, hogy csak védelmi erőt tart fenn, és nem kíván olyan katonai hatalommá válni, amely más országokat fenyeget; ellenben aktívan részt kíván vállalni az ENSZ-műveletekben, továbbá a fegyverzetkorlátozásban és -leszerelésben, újfent kiemelve az atomfegyvermentes világ kialakításának célját.⁴⁹

A dokumentum nemzeti érdekeként az ország szuverenitásának, függetlenségének és területi integritásának fenntartását, valamint az ország polgárai életének és javainak megóvását, a gazdaság fejlesztését és a szabad kereskedelmen keresztül a lakosság prosperitását határozza meg.

A „*proaktív hozzájárulás a békéhez*” politikának megfelelően Tokió céljai közé tartozik az elrettentés növelése, hogy biztosítsa a békét és biztonságot, illetve hogy a fenyegetések ne érhessék el Japánt. Továbbá általánosságban növelni kívánják az ázsiai csendes-óceáni térség biztonságát, amelyben kulcsszerepet játszana az amerikai–japán szövetség, a végső cél pedig – összhangban a fent bemutatott Védelmi Irányelvekkel – egy békésebb, stabilabb és virágzóbb globális nemzetközi környezet megteremtése.⁵⁰

A stratégiai környezet értékelése is követi a Védelmi Irányelvekben leírtakat, így itt is kiemelték a tengerek szabadságának fontosságát és a természeti erőforrásokért folytatott versenyt, beleértve a sarkvidékek térségét is. Említik a világűr fontosságát, illetve a kibetér rosszindulatú felhasználásának veszélyeit. A dokumentum kitér a globalizáció és a gazdaság hatásaira, az egészségügyi helyzetre, az élelmiszerek és a vízforrások szűkösségére, valamint az energiaforrásoktól való egyre nagyobb függőségre is. Az ázsiai csendes-óceáni térség biztonságát illetően szót ejt a globális súlyponteltolódásról, továbbá arról, hogy Ázsiában a legerősebb hadseregekkel rendelkező országok vannak jelen, melyeknek a politikai, gazdasági és társadalmi rendszerei sokszor szöges ellentétben állnak egymással, ám ugyanakkor a kooperációra is megvan a lehetőség. Külön kiemelik Észak-Koreát mint veszélyforrást, illetve aggodalmuknak adnak hangot Kínával kapcsolatban, tekintettel annak növekvő katonai képességeire és céljainak átláthatatlanságára, valamint a status quo megváltoztatására tett kísérletekre a vitatott területek felett, amiben Japán is fenyegetve érzi magát.⁵¹

Ahhoz, hogy biztosítsák az ország biztonságát, Japán szélesíti diplomáciai lehetőségeit és megerősíti védelmi képességeit; hozzájárul az ázsiai csendes-óceáni biztonsághoz, fokozva gazdasági és technológiai képességeit; továbbá együttműködik más országokkal, kiemelve az amerikai–japán szövetséget. Tokió hozzá kíván járulni egy stabil és kiszámítható nemzetközi környezethez, aktívabban részt vesz az ENSZ tevékenységében, megerősítve diplomáciai és a „puha hatalmi” (*soft power*) képességeit, illetve azonosítja, hogy a japán polgárokat és cégeket hogyan tudná hatékonyabban támogatni külföldön is. Ugyanakkor a biztonság végső biztosítékát az Önvédelmi Erők jelentik, amelyből létrehozzák az Összhaderőnemi Védelmi Erőt, amit a helyzetnek megfelelően adaptálnak a kialakult biztonsági környezethez. Ennek elveit a fent bemutatott Védelmi Irányelvekben és a Középtávú Védelmi Programban rögzítik.⁵²

49 National Security Strategy 2013, 2013. 12. 17. 1–4. o.

50 Uo. 4–6. o.

51 Uo. 6–13. o.

52 Uo. 13–16. o.

Japánnak kiemelten fontos a tengerek szabadsága, hangsúlyozva a vizek és légtér szabad használatát, illetve a területi viták nemzetközi jog szerinti megoldását. Választ kívánnak adni a tengeri szállítási útvonalak fenyegetettségére, a kalózkodásra, és biztosítják a szabad tengeri szállítást. Ez azért is fontos, mivel a Japán számára kiemelten fontos vízi útvonalak konfliktuszónákon haladnak keresztül. A terrorizmus kapcsán megerősítik a kockázat-előrejelzést, hogy megvédjék a külföldön levő japán polgárokat, illetve otthon megerősítik az atomerőművek védelmét. Javítják a hírszerző képességeket a Védelmi Irányelvekben megismertek szerint, illetve nagyobb hangsúlyt fektetnek a hatékony elhárításra. A védelmi iparban is támogatják a közös fejlesztéseket és a kettős felhasználású technikák alkalmazását a költségek csökkentése érdekében, továbbá enyhítenek az exportkorlátozásokon. Japán nagyobb hangsúlyt fog fektetni az új technológiák fejlesztésére, hogy azokat hatékonyabban használhassák fel védelmi célra (felderítés, megfigyelés, navigáció, helymeghatározás, kommunikáció), emellett közép- és hosszú távú fejlesztésbe kezdenek, hogy jobban kihasználhassák az űrben rejlő lehetőségeket, így kialakítják a műholdgyártás képességét.⁵³

Az amerikai–japán szövetség az elmúlt 60 évben meghatározó volt Japán biztonsága és az ázsiai csendes-óceáni térség stabilitása szempontjából, emellett – köszönhetően a két ország által vallott közös értékeknek és Japán stratégiai szempontjából fontos elhelyezkedésének – ez a szövetség képezte az amerikai Ázsia-stratégia alapját is. Japán számára kiemelkedő az amerikai nukleáris elrettentés jelentősége. Miközben az Egyesült Államok áthelyezi stratégiai súlypontját Ázsia irányába, ennek megfelelően Japán erősíteni és egyre több területre kívánja kiterjeszteni a szövetséget. Továbbá közös gyakorlatokkal, ISR-műveletekkel, a létesítmények közös használatával, a közép- és hosszú távú tervezésben nagyobb koordinációval javítanak a közös elrettentő és reagáló képességet a vészhelyzetekre adott válaszok, a ballisztikus rakéták elleni védelem, a katasztrófaelhárítás terén, valamint a tengerekkel, űrrel és kibertérrel kapcsolatos ügyekben. Ezenfelül együttműködnek a védelmi technológiák fejlesztésében és csereprogramokban. Japánnak fontos, hogy megfelelő fogadónemzeti támogatást adjon az amerikai csapatoknak, biztosítandó a hatékony elrettentést, ugyanakkor csökkenteni szeretnék a helyi lakosságra rótt terheket is. Ezért támogatják az amerikai erőök átköltöztetését, összevonását, illetve a tengerészgyalogosok Okinaváról Guamra költözését, mivel jelenleg leginkább Okinava lakosságát érinti az amerikai erőök tevékenysége, ugyanakkor az itt állomásozó csapatok stratégiai fontosságúak a hiteles amerikai jelenlét és elrettentés szempontjából.⁵⁴

Az amerikai szövetségen kívül Tokió más külkapcsolatait is fejlesztené politikai, gazdasági és biztonsági téren egyaránt – az ázsiai térségben és azon túl is. Megemlíti a szintén amerikai szövetséges Dél-Koreát, amely fontos az észak-koreai helyzet megoldása szempontjából, de a Takesima-szigetek hovatartozását illetően velük is vannak sürölődások. Ausztrália fontos regionális partner, amellyel közös értékeket vallanak, és a két ország között széles skálájú az együttműködés. Az ASEAN-országok a gazdaság és a demokratizálódás szempontjából fontosak Japán számára, illetve Tokió bátorítja őket a viták békés rendezésére. India kiemelten fontos mint felemelkedő hatalom, továbbá a partjai

53 Uo. 16–20. o.

54 Uo. 20–23. o.

mentén Japán szempontjából stratégiai fontosságú vízi útvonalak húzódnak. A japán–kínai kapcsolat hosszú távon meghatározó Ázsia stabilitása szempontjából, ezért Japán kölcsönösen előnyös kapcsolatot szeretne kialakítani, és bátorítja Pekinget, hogy vállaljon konstruktívabb szerepet a nemzetközi közösségben, illetve fejlesztené a védelmi együttműködést, de eközben nagyobb átláthatóságot vár el a kommunista országtól. Ugyanakkor Kínának a status quo megváltoztatására tett törekvéseire határozott, de higgadt választ kíván adni. Észak-Korea kérdésében együttműködnek a térségben érdekelt országokkal, köztük Oroszországgal is, amellyel fontos a biztonsági és energetikai együttműködés is, amelyeket szintén fejleszteni kívánnak, bár az északi területek (Kuril-szigetek) helyzete még rendezetlen. Japán ezenfelül még több más állammal is együttműködik a világ számos pontján, kiemelve az olyan felemelkedő országokat, mint Brazília, Mexikó, Törökország, Argentína és Dél-Afrika.⁵⁵

A Nemzeti Biztonsági Stratégia kifejti az ENSZ és a világszervezet békét szolgáló tevékenységének fontosságát, amelyben Japán is részt kíván vállalni. Ebben a kérdésben igazán az ENSZ BT reformja az érdekes: Tokió támogatná, hogy kibővítsék az állandó és nem állandó tagok körét, illetve a szigetország nem titkolt célja (már régóta), hogy maga is állandó taggá váljon. Ezzel kapcsolatban az amerikaiak már korábban is támogatásukról biztosították Japánt. Ennek megfelelően Tokió nagyobb részt vállal a nemzetközi jogalkotásban, különös tekintettel a tengereket, a világot és a kibertert érintő szabályozásra. Ezen belül érdemes kiemelni, hogy a műholdpusztító fegyverkísérletek leállítását kívánják elérni, továbbá aktív részt vállalnak a fegyverzetkorlátozásban és -leszerelésben, a terrorizmus elleni harcban. A békeműveletekben, együttműködve az Egyesült Államokkal, Ausztráliával és a NATO-val, katonák küldésén kívül fejlesztési segílyt is nyújtanak.⁵⁶

A globális ügyek (szegénység, energiaügyek, klímaváltozás, természeti katasztrófák) kezelése szempontjából fontos, hogy Japán olyan univerzális értékeket vall, mint a béke, szabadság, demokrácia, emberi jogok, amelyek a béke, a stabilitás és a prosperitás alapjait teremtik meg. Az ezekkel kapcsolatos kihívások és problémák kezelésében anyagi, humán és szellemi tőkével is részt kíván venni, például oktatási lehetőséget, ösztöndíjakat biztosít a fejlődő országok diákjainak, akik így jobban megismerhetik a japán életmódot, technológiát, tudást is. Növelnék a csereprogramok számát, és a 2020-as tokiói olimpiát is felhasználnák az emberek közötti kapcsolat javítására. Emellett Tokió aktívan támogatja a szabad kereskedelem kiterjesztését, hogy növeljék a globális gazdaság teljesítményét. Az energiaügyek terén Japán diverzifikálni akarja forrásait, továbbá arra törekszik, hogy csökkentse a károsanyag-kibocsátást.⁵⁷

Végül, bár a védelmi erők átszervezése és megerősítése fontos, az sem elhanyagolható, hogy jobban megértessék a japán védelempolitikát otthon és külföldön, így javítsák a kommunikációt és az átláthatóságot, valamint több nyelven elérhetővé teszik a nyilvános japán dokumentumokat. Emellett növelik a védelemmel, biztonsággal kapcsolatos tanulmányokat folytató, e kérdéseket kutató oktatási és kutatóintézetek támogatását.⁵⁸

55 Uo. 23–27. o.

56 Uo. 28–31. o.

57 Uo. 31–35. o.

58 Uo. 35–37. o.

Az új védelempolitikai elképzelések értékelése

A fenti dokumentumokból érdemes kiemelni, hogy Japán az eddigénél nagyobb nemzetközi szerepvállalásra készül, amely a szigetországtól eddig csak mérsékeltebben volt megszokott, bár korábban is részt vettek például békefenntartó műveletekben (Kambodzsában, a Golán-fennsíkon, Kelet-Timorban, Nepálban és Dél-Szudánban).⁵⁹ A közelmúltban pedig Irakban és Afganisztánban is vállaltak újjáépítési feladatokat, de a fegyveres erő békeműveleteken és humanitárius akciókon kívüli bevetésétől láthatóan mindig ózkdodtak. Például az öbölháború alatt, 1991-ben a japán kormány határozottan visszautasította katonák küldését (ami Washingtonban jelentős visszatetszést keltett), ellenben aknaszedő hajókat, illetve 13 milliárd dollár értékű anyagi támogatást ajánlott fel.⁶⁰ Nemrég is hasonló történt, amikor 200 millió dollár értékű nem katonai támogatást ajánlott fel az Iszlám Állam elleni harca. Válaszul a terroristák foglyul ejtettek két japán állampolgárt, akikért hasonló összegű váltságdíjat követeltek, ám miután azt nem kapták meg, kivégezték a két férfit.⁶¹ Az eset felkorbácsolta az érzelmeket a szigetországban, mondván, hogy Abe miniszterelnök nem volt képes megfelelően kezelni a helyzetet. Ugyanakkor az eset újra rávilágított a védelmi hiányosságokra, hiszen Japánnak nem volt megfelelő hírszerzése, hogy azonosítsa, hol vannak a túsok, ráadásul, ha tudták is volna, az SDF nem indíthatott volna mentőakciót.⁶² Mindenesetre Japán aktívabb szerepvállalását erősítheti az eset, mivel rámutat arra, hogy szigetjellegük ellenére sem zárhatják ki a környező világot, ugyanis a problémák fokozódása előbb-utóbb valamilyen formában közvetlenül (terrorizmus) vagy közvetve (az Iszlám Állam által fenyegetett kőolaj-kitermelő térségek olajjára gyakorolt negatív hatása) elérheti az országot.

Másrészről a bemutatott dokumentumokban hangsúlyos szerepet kapott a status quo fenntartása, illetve a tengerek szabadsága, a légtér védelme, valamint a világűr és a kibertér érintő kérdések. Ezen ügyekkel kapcsolatban leginkább Kínát helyezik előtérbe, amely igényt tart a *távoli szigetekre*, sőt Japán szerint akár erőszakos úton is kész lenne Japán és más vitatott területek megszerzésére. Emellett – bár ez nem szerepel explicit módon a dokumentumokban – a világűr és a kibertér fenyegetettségét is leginkább Peking irányából érzik, hiszen az jelentős számítógépes hadviselési alakulatokkal és képességekkel rendelkezik, illetve képes a műholdak lelövésére is. Tokió szerint hosszú távon a felemelkedő Kína jelenti a legfőbb fenyegetést, hiszen a *távoli szigetek* ellen bekövetkező invázió kívül a kínai kék vízi flotta képes lehet a jövőben akár távoli blokádot is alkalmazni Japánnal szemben, hiszen a szigetország fontos vízi útjai közül több Délkelet-Ázsián át és a kínai partok előtt húzódik, így például a Perzsa-öbölből érkező olaj is ezen az útvonalon érkezik. Ezért Japán védelmi erejének átalakításánál immár döntő szerepet kap a tengeri és légi fölény feladatai mellett a kételtű offenzív műveletekre való felkészülés. Az Abe-kormány éppen ezért igyekszik már most határozottságot mutatni, amire a jövőben a *szürke zónás helyzetek* vagy akár konfliktusok megoldásához szüksége lehet Tokiónak.

59 Uo. 30. o.

60 Nakanishi Hiroshi: *The Gulf War and Japanese Diplomacy*. Nippon, 2011. 12. 16. és Wooley, Peter J.: Japan's 1991 Mine sweeping decision: An organizational response. In: Beauchamp, Edward R. (ed.): *Japan's Role in International Politics since World War II*. Garland Publishing – Routledge, 2011, 106. o.

61 Brannen, Kate: *Islamic State Kills Second Japanese Hostage*. *Foreign Policy*, 2015. 01. 31.

62 *The bitter end*. *Economist.com*, 2015. 02. 02.

Természetesen a kritikák sem maradtak el a változó politika miatt: otthon sokan Japán remilitarizálását emlegették és az 1945 előtti idők visszatérére figyelmeztettek, utalva Abe családjára is, apja ugyanis vezető pozíciót töltött be a második világháború alatt. Ennek folytán olyan túlzó kritika is napvilágot látott, hogy a 9. cikkely újragondolása (vagy szertintük titokban a megszüntetése) miatt Japán nacionalista, autoriter állam lesz, amelyben ismét a hadsereg irányít majd, egészen addig, hogy megszűnik a szólásszabadság és megsértik a politikai és emberi jogokat. Mások úgy vannak vele, hogy az alkotmány, így a 9. cikkely sincs kőbe vésve, ráadásul a háború utáni alkotmány alapvetően nyugati értékeket és szellemet képviselt, így sosem tükrözte a japán szellemet. Közvélemény-kutatások is születtek, amely szerint a japánok jelentős része egyáltalán nincs a 9. cikkely átértékelése ellen.⁶³ Emellett a változások beindítása előtt nyilvánosan is szó volt a szükséges lépések megtételéről, illetve az ellenzékkel is folyt egyeztetés, tehát a titkos szervezkedés vádjá egyáltalán nem állja meg a helyét. Arról nem is beszélve, hogy egyelőre szó sincs a 9. cikkely kivételéről az alkotmányból, csupán annak a helyzet függvényében való felülvizsgálata.⁶⁴

Külföldről sem maradtak adósak a kritikával: a legfőbb vádak az 1930–1940-es évek Japánjának a visszatérésére utaltak, hiszen a hazai lakosságot ezzel a legkönnyebb felhergelni, mivel a japán csapatok a megszállt területeken mérhetetlen szenvedéseket okoztak a leigázott népeknek. A kínai külügyminiszter szerint Abe „azért találta ki a kínai fenyegetést”, hogy saját politikai céljaira használja fel, illetve az új védelempolitika fenyegeti a Kínai Népköztársaság szuverenitását és nemzeti biztonságát.⁶⁵ A Japán és Dél-Korea közötti viszony amúgy sem felhőtlen a Takesima/Dokdo-szigetek feletti vita miatt, és e kapcsolat javítását nem segíti elő az sem, hogy újra és újra fellángol a vita a II. világháború miatt. Ezzel kapcsolatban Abe látogatása a Jaszukuni-szentélybe (ahol háborús bűnösök is nyugszanak) heves reakciókat vált ki Ázsia-szerte. Abe Sinzō például Kim Dzsong Un után a legnépszerűtlenebb ember Dél-Koreában.⁶⁶ Szöul szerint Japánnak inkább szembe kellene néznie a történelmével, felhagynia a revizionizmussal és bizalmat építenie a környező országokkal.

Ugyanakkor a délkelet-ázsiai államok hallgatólagosan támogatják a japán határozottság növekedését, nem feltétlenül azért, mert nekik szebb emlékeik lennének a japán nagyhatalmiságról, hanem mert egy erős amerikai–japán szövetségből ők is profitálhatnak.⁶⁷ Reálisan szemlélve ugyanis annak esélye, hogy 1941-hez hasonlóan Japán újra világhatalmi szerepre törjön, minimális lehet, ellenben a kínai fenyegetés jóval kézzelfoghatóbban jelentkezik a Dél-kínai-tengeren, ahol a vitatott területek (például a Spratley- és Paracel-szigetek) körüli viták egyre élesebbek. Ellenben, ha Kínának egy erős és határozott Japánnal kell számolnia északon, akkor talán délen is nagyobb óvatossággal fog eljárni.

A japán védelempolitikát érintő változásokat mondhatjuk radikálisnak, de csakis a 2010-es éveket megelőző jellemzőkkel és folyamatokkal összevetve. Ugyanis Abe kormá-

63 Sieg, Linda: Japan PM's 'stealth' constitution plan raises civil rights fears. *Reuters*, 2013. 05. 01.

64 Green, Michael – Hornung, Jeffrey W.: Ten Myths About Japan's Collective Self-Defense Change. *The Diplomat*, 2014. 06. 10.

65 Uo.

66 Hardy, James: Strong Constitution... i. m. 38. o.

67 Green, Michael – Hornung, Jeffrey W.: i. m.

nya semmi mást nem csinál, mint adaptálódik a megváltozott biztonsági környezethez, illetve megpróbál olyan jogokat és lehetőségeket normalizálni, amelyek a nemzetközi jog által minden országot megilletnek, és amelyekről Japán egyoldalúan maga mondott le. Ezért az a kritika, hogy Japán remilitarizálódik, illetve hódító hatalommá válik, teljesen alaptalan, helyesebb azt állítani, hogy a védelempolitika terén Japán – több mint fél évszázad kihagyás után – ismét elkezd nemzetállamként viselkedni.